

Bevezető ének: Az Ige testté lett (zene és szöveg: Sillye Jenő)

Részlet Izajás próféta könyvéből (Iz 9,1-5):

A nép, amely sötétben jár, nagy fényességet lát. Akik a halál országának árnyékában laknak, azoknak világosság támad. Nagy ujjongással töltöd el őket, kitörő örömet adsz nekik. Úgy örülnek majd színed előtt, ahogy aratáskor szoktak örülni, s ahogy akkor örülnek, amikor a zsákmányt osztják. Mert terhes igáját, a vállára nehezedő rudat, sanyargatója botját összetöröd, mint Midián idejében. Mert minden harcban viselt sarut, minden vérben forgatott ruhát elégetnek, s tűznek lesz martaléka. Mert gyermek születik, fiú adatik nekünk, s az ő vállára kerül az uralom. Így fogják hívni: Csodálatos Tanácsadó, Erős Isten, Örök Atya, Béke Fejedelme.

Előtte lévő ének: Adventi hírnök

Karácsonyi dal

Jessze öreg törzséről
virágos ág fakad,
amint már mondták régtől
fogva a szent szavak.
A tél könnyörtelen
s mégis virág virult ki
e bűvös éjjelen.

Ez az a tiszta rózsza,
melyről szólt Ézsajás,
az élő Isten csókja,
ó, százszor szent csodás,
télidőre feslő
csók, melyért Máriánkat
nem érte semmi szeplő.

[SPEYERI ÉNEKESKÖNYV, 1599 – Raics István fordítása, forrás: Karácsonyi áhitat,
Vigilia Budepest, 2005]

Előtte lévő ének: Magnificat (zene: fr. Pierre-Étienne, szöveg: Lk 1,46-55, adaptálta: Szulyovszky Endre)

Részlet Máté evangéliumából (Mt 1,18-25):

Jézus Krisztus születésének ez a története: Anyja, Mária, Józsefnek a jegyese, még mielőtt egybekeltek volna, úgy találtatott, hogy gyermeket fogant a Szentlélektől. Férje, József, igaz ember volt, nem akarta a nyilvánosság előtt megszégyeníteni, ezért úgy határozott, hogy titokban bocsátja el. Míg ezen töprengett, megjelent neki álmában az Úr angyala, és így szólt hozzá: „József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet Máriát, hiszen a benne fogant élet a Szentlélektől van! Fiút szül, akit Jézusnak nevezel el, mert ő szabadítja meg népét bűneitől.” Ezek azért történtek, hogy beteljesedjék, amit az Úr a próféta szavával mondott: Íme a szűz fogant és fiát szül, Emmánuel lesz a neve. Ez azt jelenti: Velünk az Isten. József erre fölébredt álmából és úgy tett, ahogy az Úr angyala parancsolta. Magához vette feleségét, de nem ismerte meg, míg világra nem hozta fiát, akinek a Jézus nevet adta.

Előtte lévő ének: Hóféhér a táj

Amikor elérkezett az idők teljessége, és lejárt a várakozás ideje, egy pontosan meghatározott napon, Isten a végtelenből elindult egy tiszta Szűzhöz. Halkan bekopogott ajtaján, s beleegyezését kérte: engedje meg, hogy emberi otthonban vegyen magának hajlékot, és ott lakhasson. Mária beleegyezett, mert hajlékában volt hely Isten számára. Az Ige emberré lett a Szűz méhében, és ezzel megkezdődött belenövekedése a világba. Egy váratlan éjszakán végül beteljesedett az idő. A betlehemi barlang csöndjében – mivel az emberi hajlékokban nem volt hely –, a szamár bőgése mellett megszületett Isten. Az, akit soha senki nem látott, de akit századok óta szívből kérleltek: „Uram, mutasd meg nekünk arcodat!”, most megmutatkozott olyannak, amilyen. Isten volt és maradt öröktől fogva, de elfogadta az emberi létezését, amelyet nem birtokolt öröktől fogva.

[forrás: Szent születésed mily csoda, Agapé]

Előtte lévő ének: Szüless meg bennem! (Testvérek együttes)

Isten művei a csendben születnek

Jézus születésének az idejét a keresztény hagyomány az evangéliumokra alapozva éjszaka ünnepli. Nem történelmi okokból. Az éjszakának sokrétű szimbolikus jelentése van. Az éj szörnyű félelmetes és sötét. A személytelenség, a bizonytalanság és a titokzatosság ideje. Az éjszakában nem látunk világosan, a dolgokat könnyen összetéveszthetjük. Ezért hangzik el az Újszövetségben a felhívás, hogy a keresztény legyen a világosság fia, aki virrasztással és ébrenléttel kerüli el az éj csapdait.

Az éjszaka másrészt a csöndnek és a nyugalomnak az ideje. A csönd viszont lényeges része a beszédnek. Néha sokkal többet mond a szavaknál. A csöndben lehet meghallani Isten szavát és üzenetét is. Eljövetele mindig a csöndben történik. Karácsony éjszakáján is.

Az éjszaka megengedi a dolgok beérését. Az elmélyülésben, a nyugalomban az ember szemlélődővé válik, és ebben az állapotban találkozik azokkal a magasabbrendű valóságokkal, amelyeken egész léte nyugszik. Az éjszaka az isteni álmok álmodásának és megvalósulásának az ideje is, mert Isten művei a csendből indulnak el.

[forrás: Szent születésed mily csoda, Agapé]

Előtte lévő ének ének: Csend, ne szólj többet

Babits Mihály: Karácsonyi ének

Miért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.

Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-úr szele volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?

Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nádrusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany hullt,
kezed csak bús anyád melléért nyúlt...

Becsesnek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord életet?
te, kiról zengjük, hogy "megszületett"!

Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkbe gyújts pici gyertyát sokat.
Csengess éjünkönát, s csillantsd elénk
tőrékeny játékunkat, a reményt.

Előtte lévő ének: Karácsony (Csillag gyúlt...) (zene és szöveg: Sillye Jenő)

Isten igazán egy akart lenni közülünk, olyan, mint te vagy én – kivéve a bűnt. Emberré akart válni, akinek vannak korlátoltságai, de aki növekszik, tanul és kérdez; emberré, aki oda tud ráfigyelni a másokra és tud válaszolni a másoknak. Nem elvont emberséget öltött magára, nem valami abszurd értelemben vett „értelemmel rendelkező lényé” vált. Isten Fia fogantatásának első pillanatától kezdve történelmi lényé lett. A zsidó származású és vallású Názáreti Jézus földi anyja méhében sarjadt; jelentéktelen országának szűk határai között növekedett; egy kis nép ismeretlenségében érlelődött felnőtté; kézművesként, tehát nem értelmiségi környezetben dolgozott; nem beszélt az akkori világnyelveken, latinul sem görögül, hanem tájszólásban: arám nyelven, galileai hangsúllyal; saját vállán érezte a leigázó hatalom elnyomó erejét, saját országában. Tudta, milyen az éhezni, szomjúhozni, milyen a vágyódás vagy a barát halála miatti könnyhullatás. De ismerte a barátság örömét, a bánatot, az aggodást, a kísértést és a halélfélelmet is, sőt, átélte az Istentől való elhagyatottság sötét éjszakáját is. Isten magára vette Jézus Krisztusban mindezt a földi nyomorúságot. Semmitől sem kímélte meg önmagát. Elfogadott minent, ami az emberi természethez hozzátartozik, mint amilyen az indokolt harag, az egészséges öröm, a jószág és a szigor, a barátság és a nézetelérés, az élet teljessége és az elmúlás. Mindez jelen van a Gyermek gyöngéd alakjában, aki szamár és ökör között sírdogál a jászolban.

A karácsony megmutatja, hogy mi mindenre képes az Isten. Teljesen megváltoztathatja önmagát: hozzánk hasonló emberré vált anélkül, hogy megszűnt volna Isten lenni.

[forrás: Szent születésed mily csoda, Agapé]

Előtte lévő ének: Amit másért tettél

A jászol ökre és számara

A betlehemeknek s az első karácsonyészakát ábrázoló képeknek hagyományos alakja az ökör és a szamár. Ismerősként köszöntjük őket, nemcsak azért, mert megszoktuk, hogy ott vannak a kis Jézus közelében, hanem azért is, mert valóban odaillesnek a jászol mellé. Mégsem árt tudnunk, hogy az evangélium karácsonyi beszámolójában kifejezetten nem esik szó róluk. A Biblia íróinak nem szokása, hogy egy-egy esemény színhelyét pontosan leírják, figyelmük rendszeren csak a lényeges szereplőkre irányul. Jézus születéséről is csak ennyit ír Szent Lukács: „Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta és jászolba fektette, mert nem jutott nekik hely a szálláson” (2, 7).

Érdemes-e kutatnunk, hogy került mégis oda az ökör meg a szamár az oltárképekre, a kódexek miniatúráira s a mi karácsonyfáink alá is? Nem egyszerűbb megelégednünk azzal, hogy bizonyára a képzeletnek természetes leleménye állította őket a jászol mellé, szinte önként adódó mozdulattal kiegészítve a Biblia szűkszavú beszámolóját? Elvégre így is lehetne, csak hogy akkor aligha vált volna ennyire általánossá, szinte kötelezővé ennek a két alaknak az ábrázolása, s ez az állat-téma bizonyára több változatot is ismerne: megjelennének a jászol közelében más háziállatok is, esetleg egyszer-másszor egyedül maradna az ökör vagy a szamár.

A tudósok valószínűnek tartják, hogy ez a két jámbor állat Izajás próféta könyvéből került a betlehemi jelenetbe. Mert Izajás szerint Isten így emel vádat választott népe ellen:

Nincs előtte ének.

„Halljátok, egek, és te, föld, jól figyelj, mert az Úr beszél: Fiakat neveltem és nagyvá tette m őket, ő k azonban hűtlenné váltak. Az ö k ö r megismeri gazdáját, és a szamar urának já szolát, csak Izrael nem ismert meg, né pem nem tud semmit megérteni” (1, 2–3).

Ha ismerjük ezt a prófé tai szemrehányást, más szemmel nézzük az ö k r ö t meg a szamarat a betlehemi ábrázolásokon. Nem azért vannak ő k ott a já szol körül, hogy lehetetükkel Jézust melengessék, hanem inkább azért, hogy minket lelkiismeret-vizsgálatra indítsanak. Okoskodásunk, gyanakvásunk, fö lényeskedésünk nem irtotta-e ki belőlünk a szívnek egyszerű, elemi vonzalmait: a hű séget, a hálát, az ö n fé ledt ö r ö met? Aki ezekből „kinőt t”, hiába hivatkozik az értelemre, messzebb szakadt a megértéstől, mint az ö sz t ö n ö ség ben tájékozódó állatok.

Mikor Betlehemet faragok, festek, fűrészelek, vagy egyszerűen csak leporolom a rég it, meggondolom: olyan holmival van dolgom, amelynek minden apró részlete beszédes. Nemcsak játszani akarok vele megilletődve; azon vagyok, hogy minél többet megértek abból, amit jelent. S aztán ne feszengve, félszegen keressem majd helyemet a családi karácsonyfa alatt, hanem olyan igazi hű séggel és ö r ö mmel, amilyen az ö k ö r meg a szamar szemében ragyog.

[forrás: Jelenits István: Betű és lélek]

Előtte lévő ének: Mondd el a hegyek ormán (spirituálé, fordította: Ludmányi Antal)

A töprengő Isten

Az Isten abszolút uralmát senki sem tudta jobban, mint Jézus. Híveibe is ezt a föltétlen nagyságot akarta beoltani. Pált például olyan látomással oktatja ki az Isten nagyságáról, hogy az a fölségtől elsodortan így kiált fel: „Mekkora mélysége Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának! Mily megfoghatatlanok szándékai, mily kifürkészhetetlenek útjai”(Róm 11,33). Mégis, példabeszédei útján – ha mellékesen is –, Jézus rámutat Isten bensejének más oldalaira is. Mikor a szőlőmunkásokról szóló példabeszédet mondja, melyben a szőlő ura – Isten – több ízben szolgálakat küld a művesekhez, a szolgálakat a művesek bántalmazzák, megverik üres kézzel bocsájtják el, sőt megölik. „Akkor a szőlő ura – folytatja Jézus – így tanakodott magában: Mit tegyek?” (Lk 20,13). Máté és Márk szerint csak „azt gondolta”, Lukács fogalmazza így, hogy „tanakodott magában”. Az tanakodik magában és az töpreng, aki valamit nagyon akar, szinte mindenáron akar, és a sok eredménytelen kísérlet után valami egészen új, váratlan, szinte kétségbeesett kísérletet tesz. Ennek az Isteni töprengésnek az eredménye – a példabeszéd szerint – Betlehem. „Elküldöm kedves fiamat, őt csak becsületben tartják,” Lehetetlen a betlehemi jászol fölött meg nem érezni az Istennek ezt a töprengésre kész lelkét és atyai szorongását. Ami nem költészet, hiszen – s ez már nem példabeszédekből való – „miután többféleképpen és különböző módon szólt hajdan Isten a próféták útján az atyákhoz, e végső korszakban Fia által szól hozzánk” (Zsid 1,1). A sok sikertelen próbálkozás nem teszi sem keményebbé, sem zárkózottá az Istent, hanem többre, a legnagyobbra, a képtelenre sarkallja őt. Ezt az atyai szorongást kell kiéreznünk a tékozló fiú atyjának a szívéből is, aki meglátja rongyaiban közeledő fiát, megesis rajta szíve, elébe fut, nyakába borul és csókolja (Lk 15,20). Betlehemből fölkelő emberiséget pillantja meg Fiában az Isten. Rongyosan ölelte a tékozló fiút magához az atya: a barlang rongyaiban is meg kell éreznünk az Isten atyai ölelését.

[Belon Gellért, forrás: Karácsonyi áhitat, Vigilia Budepest, 2005]

Előtte lévő ének: Éji viharban (zene és szöveg: Sillye Jenő, Kovács Gábor)

Urunk, segíts,
hogy úgy ünnepelhessük születésedet,
– mint a pásztorok:
 hogy riadjunk fel magányos
 sötétségünkből,
 amibe önfajúságunk
 és rövidlátásunk taszított,
– mint a bölcsék:
 hogy emeljük szemünket a csillag felé,
 amelyet csak azok látnak,
 akik rátermettségük bölcsességéhez
 mindig hozzáfűzik alázatos imájukat is;
– mint Mária:
 hogy mi is szeretni tudjuk
 a titokzatos, gyenge Gyermecket,
 amennyiben az Egyházat szeretjük
 megmagyarázhatatlan és sokszor
 elesettnek látszó valóságában.

[forrás: Szent születésed mily csoda, Agapé]

Záró ének: Jézus megszületett (Fenyőn a gyertya...) (zene és szöveg: Gyarmati Gabriella)